

[Ove Munch.]

ståelse og indlevelsesevne, at man ved for lidt om pædagogik, psykologi o. lign. Jeg tror, det er en af de ting, der må tages op ved en revision, så det vil være rart, hvis ministeren forinden havde kigget lidt på hele dette område, som er så vigtigt for en vellykket start på en revalidering.

Socialministeren (Nathalie Lind): Jeg vil gerne takke udvalget for en velvillig behandling af lovforslaget og skal om de enkelte punkter, som har været fremhævet her i dag, sige, at jeg også gerne ser, at der bliver foretaget en undersøgelse, men på den anden side kan jeg ikke give tilsagn om i dag, nøjagtig hvordan den kan gennemføres, og om den kan være afsluttet, inden revisionen skal finde sted i 1971-72, men jeg kan give tilsagn om, at jeg vil undersøge mulighederne for at gennemføre en sådan videregående undersøgelse.

Det spørgsmål, hr. Ove Munch var inde på om en revaliderets stilling i forhold til arbejdsløshedskasserne, skal jeg gerne benytte lejligheden til at forhandle med arbejdsministeren. Jeg forstår, at i de fleste tilfælde løses problemerne ved forhandling med kasserne, men jeg skal som sagt gerne tage spørgsmålet op.

Jeg er glad for, at der i udvalgsbetænkningen er kommet en bemærkning med om, at hvis det ikke er muligt at få gennemført det arbejde i socialreformkommissionen, som vi forventer er afsluttet i løbet af de kommende år, kan vi eventuelt udsætte lovrevisionen i yderligere et år, men vi skønner, at det måtte være muligt at fremskynde arbejdet, således at revisionen kan finde sted som anført i ændringsforslaget, i 1971-72.

Jeg slutter med igen at takke for en velvillig og hurtig behandling af lovforslaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslaget, § 1, således ændret, og § 2
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om tilskud til de offentlige veje.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 70) findes i tidenden sp. 1780, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 581).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

§ 1, ændringsforslaget og § 2, således ændret,
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. XXI) findes i tillæg A. sp. 3741, fremsættelsen i tidenden sp. 3468).

Sagen sattes til forhandling.

K. B. Andersen: Jeg ved ikke, om jeg først måtte bede formanden om enten at skaffe ministeren til veje eller bede landbrugsministeren varetage uddannelsen. Det er jo en lidt usædvanlig situation, vi er i. Jeg ved ikke, om jeg skal vente med at tage ordet, til den ansvarlige minister kommer. Det ville jeg egentlig finde passende.

Formanden: Hr. K. B. Andersen har ordet.

K. B. Andersen: Vel. Jeg forstår altså, at formanden beder mig rette mine bemærkninger til undervisningsministeren, som ikke er her; det er der ikke noget at gøre ved. Det er som sagt usædvanligt. Vi tager det.

Det forslag, vi her skal tage principiel stilling til, har en højst usædvanlig form, netop i forholdet til ministeren. Undervisningsministeren retter med dette forslag en henvendelse til folketinget om at opfordre regeringen, det vil altså sige undervisningsministeren, til at udarbejde planer for den fortsatte udbygning af folkeskolen og andre grundlæggende uddannelser og endvidere til at omsætte planerne i lovforslag, og så følger de retningslinjer, som undervisningsministeren — der altså stadig ikke er her — opfordrer os til at opfordre ham til at følge under det videre arbejde med sagen.

Man må have lov at spørge den fraværende undervisningsminister: hvorfor fremsætter ministeren ikke simpelt hen lovforslag? Det er måske dem, han er hjemme for at lave. Det må forekomme helt gådefuldt, ikke mindst da det eneste punkt af mere kontroversiel karakter, der er med i forslaget, er en udvidelse af undervisningspligten, som der både i foråret 1967 og i foråret 1968 har været bred tilslutning til her i tinget, og som ministeren altså kender folketingets stilling til.

Forslaget er kaldt en reform af de grundlæggende skoleuddannelser. Det er en meget krævende titel; desværre lever forslaget ikke op til denne krævende titel. Trods de mange gode enkeltheder, som der vil være bred enighed om, og som ikke byder på principielt nye synspunkter, er der ikke tale om noget, der fortjener navn af en egentlig reform.

Udvidelsen af undervisningspligten skal jeg ikke ved denne lejlighed endnu en gang gentage de mange argumenter for. Forslaget følger her ganske nøje det socialdemokra-

tiske forslag fra i fjor både med hensyn til den foreslåede tidstermin for gennemførelsen og på det meget vigtige punkt, at undervisningspligten skal kunne opfyldes ikke alene inden for folkeskolen, men også ved andre uddannelsestilbud, altså en understregning af, at det ikke er skolepligt, men undervisningspligt, der er tale om.

Det er klart, at vi i socialdemokratiet er tilfreds med, at ministeren nu endelig kommer med dette forslag. Desværre har ministeren forsynet sit forslag med et par fodnoter, der svækker muligheden for at sikre, at alle unge virkelig får lov til at bruge deres ungdomsår på uddannelse og dermed sikres en rimelig start. Jeg tænker her først og fremmest på spørgsmålet om fritagelse for undervisningspligten. Er det prisen for at få forslaget frem under den nuværende regeringskoalition, at et ukendt antal unge i de kommende år skal have en såkaldt frihed til at vælge en fremtid med langt ringere muligheder end deres kammerater?

Spørgsmålet om det 10. år må drøftes nøje i udvalget. Vi er i socialdemokratiet ikke fremmede over for tanken om det 10. år som et overgangsår mellem den ikke-faglige folkeskoleuddannelse og en bred faglig grunduddannelse. Samtidig er det jo en kendsgerning, at vi i dag har en folkeskoleopbygning, der er 10-årig endende med henholdsvis 10. klasse og 3. real. Vi er ikke i tvivl om, at også det 10. år må med under de undervisningspligtige år — jeg byder ministeren velkommen — når dets stilling er mere afklaret end i dette øjeblik. Det vil givet kunne ske på et så tidligt tidspunkt, at der kan finde en vedtagelse sted i god tid, inden vi efter den tidsplan, som vi er enige om for det 8. og 9. års vedkommende, 1972 og 1973, når til det 10. år, nemlig i 1974.

Vi er også i socialdemokratiet tilfreds med det, der siges i forslaget om handicappede elevers indpasning i det almindelige skolemiljø og om forbedrede undervisningsmuligheder for adfærdsvanskelige elever. Der er intet nyt heri, det er en helt naturlig fortsættelse af den udvikling, der er i gang, og som ikke mindst er blevet viet megen opmærksomhed i de seneste år. Begge spørgsmål hører helt naturligt ind i helheden. — Nu taler undervisningsministeren med landbrugsministeren, det er altså svært at komme til i dag, men vi prøver igen. — Men når

[K. B. Andersen.]

vi kommer til de punkter, hvor vi virkelig trænger til reformtanker, så kniber det, så bliver ministeren mere forsigtig, end rimeligt er, både over for den pædagogiske udvikling, vi er midt i, og over for de børn, der skal nyde godt af en skoleuddannelse i de kommende år. Jeg tænker her navnlig på ministerens forslags retningslinjer vedrørende differentiering. Det er nogle meget, meget spæde tilløb til at komme væk fra den nuværende sorteringsskole og over mod en enhedsskole med en differentiering af undervisningen i stedet for som i dag af eleverne. Men det bliver ved tilløbene. På længere sigt vil ministeren gerne være med til at begrænse en niveaudeling af eleverne, men altså ikke nu. Ministeren beroliger konservative skolefolk i alle partier med, at realeksamen indtil videre vil blive opretholdt i dens nuværende form. Vi skal altså blive ved med at inddele eleverne i egnede, måske egnede og ikke egnede, og det til trods for at det da er indlysende, at alle elever ifølge sagens natur er egnede til at få den bedst mulige undervisning, og at det, der alene kan være tale om, er, om skolen, som vi kender den i dag, måske ikke er så egnet for dem alle sammen.

Vi ved også fra de lange drøftelser om det forslag om udvidede muligheder for forsøgs-virksomhed i folkeskolen, der blev fremsat af mit parti i oktober måned, at ministeren ikke er villig til at gå så langt, som både vi og Danmarks Lærerforening ønsker. Hvordan skal vi kunne komme længere med enhedsskoletankerne, når ministeren ikke vil give grønt lys for de forsøg, der skal give erfaringer at bygge den videre udvikling på?

Et egentligt reformforslag måtte også rumme en virkelig ændring af de stadig alt for traditionelle prøveformer, der i urimelig grad bygger på det ikke særlig værdifulde: at kunne gengive et læst stof, i stedet for at give mulighed for en selvstændig og personlig anvendelse af det lærte i nogle af de nye situationer, som tilværelsen stiller os over for. En sådan virkelig reform af prøveformerne vil som en naturlig følge medføre en tilsvarende ændring af de også alt for traditionelle undervisningsformer, der mange steder arbejdes med.

Også på et andet eller tredje punkt er forslaget utilstrækkeligt til at fortjene navn

af reform: det helt afgørende problem om en indsats for at fremme elevernes trivsel i skolen er i forslaget kun nævnt i en indskudt bemærkning i forbifarten. Midt i alle frem-skridt er trivselen eller rettere den manglende trivsel på dagsordenen som aldrig før, men også det problem er stedmoderligt behandlet i ministerens forslag.

Trods de kritiske bemærkninger, som forslagets ufuldkommenhed nødvendigvis må medføre, vil jeg gerne give klart udtryk for, at de punkter, der er kommet med i forslaget, vil vi arbejde positivt med på med de reservationer, jeg allerede har nævnt over for enkelte bestemmelser i forbindelse med udvidelsen af undervisningspligten.

Vi vil også gerne være med til at stemme for de bevillinger, som forbedringerne koster. Jeg ved ikke, om regeringspartierne vil det; det må vi håbe, for ellers bliver det kun papirvedtagelser. Der ligger i øjeblikket på folketingets bord et forslag om at skære ned på statens udgifter til folkeskolen, nemlig på udgifterne til lærerlønninger; det rummer ikke samtidig forslag om forbedrede økonomiske vilkår på andre områder. Forhåbentlig vil regeringens spareiver ikke kvæle de svage spirer til en skolereform, som det foreliggende forslag trods alt rummer.

Men som allerede sagt, socialdemokratiet vil gerne medvirke til at opfordre ministeren til det, han beder os om at opfordre ham til; vi vil endda gerne opfordre ham til at fatte mod og gå endnu videre på en række punkter i retning af den reform, som forslagets titel bebuder, men som dets indhold ikke lever op til.

Jeg er glad for, at jeg for en gangs skyld har et manuskript ved hånden — hvad jeg ikke altid har — så at ministeren kan få lejlighed til at læse det, han ikke havde lejlighed til at høre under førstebehandlingen af sit eget forslag.

Ellen Strange Petersen: Det konservative folkeparti anbefaler undervisningsministerens forslag til folketingsbeslutning. Afdøde folketingsmand Niels Gottschalck-Hansen rettede for 2 år siden på den konservative folketingsgruppes vegne en forespørgsel til den daværende undervisningsminister hr. K. B. Andersen om en udvidelse af undervisningspligten. Det er vort indtryk, at

[Ellen Strange Petersen.]

tanken om 9 års obligatorisk undervisning for alle har vundet voksende tilslutning i de forløbne 2 år, selv om der stadig er nogle, også blandt de konservative, der foretrækker den frivillige overbygning på 7 års undervisningspligt.

Vi i den konservative gruppe mener på en enkelt undtagelse nær, at en 9-årig obligatorisk skole vil være til fordel både for den store gruppe elever, der nu frivilligt bliver i skolen, og for de forholdsvis få, der nu går ud som 14-årige. Undervisningen i de enkelte fag kan på en helt anden måde afrundes, når der er et 9-årigt forløb og der ikke skal stiles efter afslutning både efter 7., 8. og 9. klasse. For de 14-årige, der forlader skolen, er der ikke mange uddannelsesmuligheder. Det er dem med den svageste skoleuddannelse, der i dag har og formentlig i stigende grad i fremtiden vil have svært ved at klare sig.

En skoleinspektør, der gennem nogle år har undersøgt, hvilke elever det er, der forlader skolen tidligt, har konstateret, at det meget ofte er piger, der skal passe små søskende hjemme, for at både moderen og faderen kan gå på arbejde. For sådanne elever vil en obligatorisk forlængelse af skolegangen være en støtte.

Men en udvidelse af undervisningspligten er jo kun en enkelt side af folkeskolens problematik. Det fremgår også tydeligt af undervisningsministerens 9 punkts program, at det først og fremmest er indholdet i skolen, man skal koncentrere sig om. Det siges for det første, at folkeskolen skal være en 10-årig almen skole uden konkret erhvervsfagligt sigte, omfattende en 9-årig grundskole og et supplerende 10. skoleår. Det kan se ud, som om det 10. år, der er tænkt ikke som en pligt, men som et tilbud til alle unge, endnu svæver lidt frit i luften.

Der er eller bør i hvert fald være en sammenhæng mellem folkeskolen og al videre uddannelse. I flere år har man haft et planlægningsråd for de højere uddannelser. Mon ikke et planlægningsråd for den grundlæggende uddannelse er mindst lige så påkrævet, et planlægningsråd, som både kunne beskæftige sig med folkeskolens struktur, fagrække og læseplaner og samtidig have kontakt til de praktiske og teoretiske uddannelser, der følger efter? Et sådant råd

skulle også have mulighed for at gøre studier i udlandet. Der er ikke tvivl om, at man kan lære meget både af gode og dårlige erfaringer f. eks. i vore nabolande. Men først og fremmest tror jeg, at det er vigtigt med en nærmere kontakt til erhvervslivet.

Med det foreliggende forslag til folketingsbeslutning er man i nogen grad inde på at tage folkeskolens struktur op til revision. Det siges i punkt 2, at undervisningen i 8. og 9. skoleår skal omfatte visse centrale fag og derudover en række helt eller delvis valgfri fag, således at skoleuddannelsen og de afsluttende prøver kan differentieres efter elevernes interesser og øvrige forudsætninger.

I bemærkningerne hertil siges det, at realeksamen må indtil videre opretholdes i dens nuværende former, men dette vil ikke udelukke, at der som en midlertidig og for de enkelte skolevæsener frivillig ordning åbnes mulighed for visse omlægninger af den forberedende undervisning sigtende mod at integrere denne med 8.-9. klassernes undervisning og mod at indrømme eleverne yderligere valgmuligheder.

Jeg er særdeles tilfreds med, at realeksamen ikke, i hvert fald ikke indtil videre, tænkes afskaffet til fordel for en enhedsskole eller tilvalgsskole, hvis adgangsgivende muligheder man intet ved om. For de over 20.000 unge, der hvert år tager realeksamen, åbner mange erhvervs muligheder sig. Det har jo vist sig, at realeksamen er et fortræffeligt grundlag for en lang række uddannelser både i det offentlige tjeneste og i det private erhvervs liv.

I folketingets undervisningsudvalg er vi allerede langt inde i drøftelserne af, i hvilken udstrækning der bør være adgang til forsøg i folkeskolen. Undervisningsministeren har givet tilsagn om at nedsætte et egentligt forsøgsråd, hvilket vi hilser med glæde. Vi er interesseret i, at der stadig gøres forsøg på at forbedre undervisningen i folkeskolen, men forsøgene må være afgrænsede og kontrollerede. Forsøgsordninger må ikke misbruges til generelle strukturændringer: Skal folkeskolen blive en enhedsskole eller tilvalgsskole, som nogle mener er målet, ja, så må det være, fordi forsøg har godtgjort, at dette er det bedste for eleverne og for deres fremtids muligheder, og så må man tage beslutningen i folke-

[Ellen Strange Petersen.]

tinget og samtidig gøre sig klart, hvad det måtte koste i lokaler, lærerkræfter m. m.

Foreløbig må vi indstille os på, at udvidelsen af undervisningspligten kommer til at betyde øgede udgifter. Vi ønsker undervisningen af handicappede elever udbygget således, at børnene og de unge kan undervises i et almindeligt skolemiljø, sådan som der står i forslaget. Der er mange arter handicap, og det kan blive nok så vanskeligt at give børn, der hidtil har måttet sendes til en institution, de samme undervisningsmuligheder i en almindelig skole. Men rundt om i landet har initiativrige mennesker vist, at det kan lade sig gøre, og jeg tror, alle er enige om, at det er en meget væsentlig opgave. Skolernes muligheder for at hjælpe elever med adfærdsproblemer og psykiske afvigelser skal forbedres gennem udbygning af observationsundervisning, skolepsykologisk rådgivning og et udvidet praktisk samarbejde med børne- og ungdomsforsorgen. Det fremgår af undersøgelser, at det er ret få procent af eleverne, der har svære adfærdsvanskeligheder, men det er vigtigt både for de pågældende og for deres kammerater og lærere, at de kommer under særbehandling. Hvad der ofres her på skolekonti kommer forhåbentlig ind i menneskelige værdier og også i besparelser på andre statsudgifter.

Det siges også i forslaget, at samarbejdet mellem hjem og skole bør støttes og opmuntres ikke blot for at fremme elevernes trivsel i skolen og den gensidige forståelse mellem forældre og lærere, men også med henblik på en forstærket rådgivning om uddannelsen og de valgmuligheder, den indebærer for eleverne. Forhåbentlig kan denne hjem-skole kontakt udvikle sig naturligt og blive en selvfølgelig del af skolens arbejdsområde; ellers kommer der næppe ret meget ud af det. Mange forældre, hvis børn søger til gymnasiet, råder børnene til at tage realeksamen først, for så har de da en eksamen, hvis de ikke klarer sig i gymnasiet. Selv om gode råd fra skolen måske i nogle tilfælde hjælper her, så overgangen til gymnasiet bliver fra 2. real; er det alligevel et spørgsmål, om man ikke burde kunne yde mere end råd her, nemlig et prøvebevis. Bør eleverne i 2. real ikke kunne få et bevis for aflagte prøver i lighed

med deres jævnaldrende kammerater i 9. klasse? Nogle steder kan elever i 10. klasse aflægge prøve på realeksamensniveau i enkelte fag, en udmærket ordning, der formentlig vil brede sig, efterhånden som flere tager 10. klasse med, men: hvorfor ikke være smidig, også når det gælder elever i realafdelingen?

Flere valgmuligheder inden for de praktisk-musiske fag i realafdelingen er i udsigt. Det er sikkert en ordning, der vil glæde mange elever, først og fremmest fordi den vil give dem mulighed for at bortvælge fag, de ikke bryder sig om. Denne side af en større kreds af valgmuligheder bør ikke overses; man vælger ikke blot til, men også fra.

I denne forbindelse er det også et spørgsmål, om ikke ungdomsskolen bør tages op til overvejelse. Den frivillige ungdomsskole er blevet noget helt andet end det, den var tænkt som. Den blev først og fremmest oprettet af hensyn til de elever, der forlod skolen tidligt, men søges nu hovedsagelig af skoleelever som supplement til den almindelige undervisning. Bør den så ikke i højere grad indrettes herefter?

I mit parti er vi særdeles tilfreds med, at det siges i forslaget, at det 8. og 9. skoleår skal kunne tages på efterskole eller ungdomsskole, vel her forstået som ungdomskostskole. Det forudsætter imidlertid, at det offentlige yder en sådan støtte til elevernes ophold, at det ikke bliver væsentligt dyrere for forældrene end at have børnene hjemme; ellers er det jo så som så med valgfriheden.

Mere betænkelige er vi ved den mulighed, ministeren angiver for, at elever kan afbryde skolegangen et år efter det 7. skoleår for at prøve erhvervsarbejde eller anden udviklende beskæftigelse — hvad det så måtte være; det er forhåbentlig ikke blot at passe små søskende hjemme. Det må være en forudsætning, at den lokale erhvervsvejleder har et bånd i den midlertidigt udskrevne elev; hvordan får man ellers ham eller hende tilbage til systemet, magtmidler tænkes vel ikke taget i anvendelse? For mig at se betyder denne afbrydelsesmulighed, at 8. og 9. skoleår ikke bliver slet så frivillige som hidtil; men heller ikke rigtig obligatoriske.

Vi er også særdeles tilfreds med, at man

[Ellen Strange Petersen.]

skal kunne begynde skolegangen tidligere. Der har i de senere år været en tendens til, at skoleelever bliver ældre og ældre, inden de slutter skolen. I de tilfælde, hvor elevernes udvikling er til det, er det absolut en fordel, at de kan begynde og slutte tidligere.

Med skolelove bliver man aldrig færdig. Samfundsudviklingen stiller stadig nye krav til uddannelsen, og den grundlæggende skole må være i harmoni hermed. I det konservative folkeparti ønsker vi, at skolen skal være underkastet en kontinuerlig udvikling. Alt for bratte strukturændringer kan skabe trivselsproblemer for både lærere og elever. Alt for store krav om valgmuligheder og teknisk udstyr kan igen skabe den ulighed mellem by- og landbørns uddannelser, som vi stræber efter at eliminere.

I øvrigt vil jeg gerne til slut spørge, om det ikke er på tide, at man drøfter, hvad målet egentlig er for folkeskolen. I cirkulæret om målet for folkeskolens undervisning af 6. april 1960 siges det . . .

Formanden: Taletiden er for længst udløbet.

Ellen Strange Petersen: Så må jeg gemme det til anden omgang og vil gerne slutte med at sige, at foreløbig kan jeg altså, med de betragtninger jeg her er kommet med, anbefale undervisningsministerens forslag til folketingsbeslutning til velvillig behandling.

Holger Hansen: Det er første gang, siden skoleloven af 1958 blev til, at folketinget behandler en reform af den nederste ende af det danske undervisningssystem. Vi har vel næsten hvert år behandlet ændringer i forskellige skolelove, men i dag er det hele området, der er med. Jeg vil gerne takke undervisningsministeren for dette forslag og for den lejlighed, der hermed gives til en almindelig debat om vores børneskole.

Tiden siden den sidste store skolereform

i 1958 har ikke været lang, men det betyder ikke, at denne reform ikke strakte til; tværtimod, kan man vist sige. Loven fra 1958 er blevet udnyttet, udnyttet af befolkningen, udnyttet af forældrene og udnyttet af børnene. Skoleloven af 1958 kom til at betyde overordentlig meget, måske i særdeleshed på 2 områder: landsbyskolen blev ligestillet med byskolen, og de tilbud, den gav, om en frivillig undervisning efter undervisningspligtens ophør ved det 14. år, er blevet udnyttet i høj grad.

Jeg vil også gerne her sige, at det ikke bare er lovens fortjeneste, at det er gået sådan, men at det også og måske særlig skyldes den energi og interesse, hvormed den blev ført ud i livet af lærerne i de danske skoler. Jeg erindrer fra debatten dengang, at mange nok mente, at omvæltningerne blev for voldsomme, at der burde gå længere tid, inden en ny lov kunne sættes i kraft, osv. Det kan også være, at nogen i dag vil synes, at først nu fungerer loven fra 1958 rigtigt, og hvorfor skal der så igen gøres forandringer? Sidste gang gik der dog mere end 20 år mellem reformerne; er det nu nødvendigt efter kun godt 10 års forløb at ændre? Svaret må efter min opfattelse blive ja. Med den udviklingshastighed, samfundet bevæger sig i, er det klart, at skolen må tilpasses.

Derimod fremgår det af dette forslag, at der i dag ikke egentlig er tale om nogen ændret opbygning af de ydre rammer i lovgivningen omkring vor skole, men om en udvikling af den indre struktur, en udbygning på områder, hvor vi mangler noget, og en beslutning om udvidelse af undervisningspligten fra 7 til 9 år med de konsekvenser, dette skridt naturligvis bør få for den undervisning, der gives.

Vi kan fra venstre give tilslutning til dette forslags hovedlinjer. For så vidt angår forlængelsen af undervisningspligten, er en del af venstres gruppe ikke enig i forslaget, og min partifælle hr. P. E. Eriksen vil om dette spørgsmål gøre nogle bemærkninger senere i denne debat.

[Holger Hansen.]

Jeg tror, det er rigtigt at erkende, at de frivillige 8.-9. klasser har haft meget stor betydning også deri, at de har været netop frivillige. Men når flertallet i venstre alligevel finder en udvidelse af undervisningspligten rigtig, skyldes det erkendelsen af, at 7 års undervisning er for lidt i vort samfund, og at folketinget må have en forpligtelse til at sikre, at de grupper, der af den ene eller anden grund ikke søger fortsat undervisning, bør have en pligt dertil, ikke en pligt til at følge en bestemt undervisning eller en bestemt skoleform, men en pligt til at være under undervisning. Befolkningen, forældrene, har ved i så stort tal at sende deres børn i skole mere end de 7 år, der i dag er pligt til, sat en ny norm. Det er denne norm, folketinget nu bør fastlægge ved at ændre de 7 års undervisningspligt til 9 års undervisningspligt.

Det er en forudsætning for venstres medvirken til en forlængelse af undervisningspligten, at børnenes opfyldelse af denne pligt skal kunne ske i forskellige former for skole, og vi hilser med glæde, at der i forslaget til folketingsbeslutning netop peges herpå: folkeskolen naturligvis og friskolen, men også efterskolen og ungdomsskolen. For mange børn vil det være godt og hensigtsmæssigt at skifte skole i 14 års alderen. Jeg tror, at efterskolen vil virke dragende på mange unge, som den har gjort hidtil; ja, jeg venter, at endnu flere vil søge denne skoleform i fremtiden. Her må vi have for øje, at skal der være et virkeligt valg mellem skoleformer, må kommunernes pligt til at betale udvides til også at gælde, selv om kommunerne selv har etableret 8.-9. klasser. Det bør dog ikke være ganske gratis for forældrene at sende deres unge på efterskole; det ville nok være rimeligt, at hjemmet betaler et eller andet beløb, fordi der naturligvis spares kost og logi, når den unge bor og spiser ude.

Men også ungdomsskolen bør være med i de tilbud, der gives de unge. At denne skoleform i timetal måske ikke vil kunne stå mål med folkeskolen betyder efter vor mening ikke noget. Det drejer sig efter venstres mening ikke om, at alle unge skal opfylde bestemte normer eller nå de samme mål, men, som jeg nævnedes det før, at alle unge er under undervisning i 9 år. Vi er opmærk-

som på den mulighed, der i forslaget gives for det såkaldte pauseår. Vi er positive heroverfor, og vi vil gerne være med til at drøfte, hvordan noget sådant vil kunne praktiseres.

Under punkt 1 i forslaget til folketingsbeslutning nævnes, at fagkreds og normaltimeplaner bør underkastes en fordomsfri revision. Enig! Må jeg her pege på, at vi under den revision bør se nøje til at få fjernet den gammeldags opdeling mellem drenge og piger i visse fag. Det bør blive sådan, at såvel drenge som piger får lejlighed til i fællesskab at lære håndgerning, sløjd, husgerning osv. Ikke dermed forstået, at f. eks. alle drenge for deres vedkommende skal have håndgerning i hele skoleperioden eller alle pigerne sløjd, men sådan at alle børn i måske ét eller to år sammen modtager undervisning i disse såkaldte drenge- henholdsvis pigefag, og så efter dette år eller to får lov til og lejlighed til at vælge uanset køn, hvad de ønsker at følge videre frem på disse områder.

Venstre vil med glæde støtte en udbygning af undervisningen for de handicappede i folkeskolen. Det må være rigtigt, at disse børn bliver i hjemmet og følger den hjemlige skole i det omfang, dette overhovedet kan lade sig gøre. Jeg går ud fra, at de nye amter vil komme ind som formidlende og koordinerende organ på dette område, ligesom det vel er tanken, at den nuværende kursorordning skal udbygges.

I dette spørgsmål ligger også afgrænsningsproblemet mellem folkeskolen og forsorgen. Mon det ikke ville være hensigtsmæssigt, om der på den ene eller den anden måde blev skabt nær sammenhæng eller nært samarbejde mellem amterne og forsorgscentre? Det er ikke godt med det skarpe skel mellem undervisningen i folkeskole og i forsorgens skole. Skellet er vanskeligt at drage, som enhver ved, imellem børn.

Samarbejdet mellem skole og hjem bør styrkes. Det er noget, vi i mange år har arbejdet på, og vi kan nok ikke alt for voldsomt påstå, at det er sket med lige stort held alle steder. Det bliver med de nye tanker om selvvalg i skolen endnu mere nødvendigt. Jeg tror, det bliver nødvendigt at lade en lærer-forældrekontakt indgå som en naturlig del af en lærers opgaver og

[Holger Hansen.]

pligter. Samtidig må vi tilstræbe, at den nye tilsynslov får en sådan udformning, at den appellerer til forældrenes medvirken i styrkelsen af vores folkeskole.

Men det er forslaget punkt 2, der efter min mening er det væsentlige. Det er dette nye, der skal give reformen inspiration og gerne skulle blive rammen om nogle givende og spændende skoleår for de store klasser. Der skal nu ske forsøg og hentes erfaringer, således at tilvalgsskolen ikke kæntrør undervejs. Jeg tror, tankegangen er rigtig. Vi skal foruden visse centrale fag tilbyde de unge at kunne vælge til efter deres interesse og forudsætninger, for det er givet, at dette tilbud ikke bare skal gælde for de kendte 8.-9. klasser, men bør omfatte alle i 8.-9. skoleår; det vil sige, at de to linjer må samarbejdes, men således at de afsluttende prøver differentieres.

Man vil undertiden møde det synspunkt, at nu skal der igen laves om, og dette vil måske efter nogles opfattelse betyde usikkerhed i skolens arbejde. Jeg tror, det er rigtigt at sige, at skolen ikke kan være påvirket af samfundets udvikling. Den er fundamentet, hvorpå fremtidens muligheder skal bygges, og man må prøve at være på linje med udviklingen, meget nødtigt bagefter, dette naturligvis fordi vi ønsker, at det danske samfund skal kunne klare sig i konkurrencen fremover. Men først og fremmest skal skolen være en god skole og en nutidig skole for børnenes skyld. Det er børnene, der i skolen skal hente ballast for deres fremtid i et dynamisk samfund.

Meta Ditzel: Det, der først falder i øjnene, når man bliver præsenteret for dette forslag til folketingsbeslutning, er, at det oprindelige socialdemokratiske forslag om udvidet undervisningspligt er blevet til et forslag om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser omfattende 9 punkter. At man først i punkt 8 omtaler det obligatoriske 8. og 9. undervisningsår må formentlig betragtes som en erkendelse af, at en sådan udvidelse kræver visse forudsætninger, man må søge at opfylde først.

I mit parti, hvor vi naturligvis er enige om at give vore unge de bedst mulige uddannelsesbetingelser, påskønner vi den form, forslaget til folketingsbeslutning har fået,

idet vi anser de øvrige 8 punkter for at være lige så betydningsfulde som punkt 8. Nået hertil må jeg dog gøre opmærksom på, hvad i øvrigt ikke er ganske ukendt, at vi i det radikale parti har delte meninger med hensyn til spørgsmålet udvidet undervisningspligt. Vi mener alle, at den dynamiske udvikling, vi er inde i i disse år, stiller så store krav til unge mennesker, at de bør have uddannelse langt ud over de 7 obligatoriske år i folkeskolen, men medens nogle hævder, at det kan blive nødvendigt at udvide undervisningspligten, for at alle skal kunne få samme uddannelsesmuligheder, ønsker andre stadig frihed til selv at vælge. Hvorfor, spørger man, skal vi indføre undervisningspligt, når de sidste år har vist stigende tilgang til 8. og 9. klasserne? Man tillægger det stor værdi, mener, det gør skolearbejdet mere lystbetonet, når børnene fortsætter af egen fri vilje eller forældrene i hvert fald kan vælge for dem.

I den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt at pege på, at vedtagelse af undervisningsministerens forslag i realiteten betyder, at der bliver flere valgmuligheder, end man tidligere har haft i forbindelse med 8. og 9. skoleår. Medens undervisningen her i mange år næsten udelukkende har været bundet til folkeskolen, hvis der skulle være mulighed for at afslutte med statskontrolleret prøve, vil det nu blive muligt at opnå dette ved at følge undervisningen på en efter- eller ungdomsskole. At et pauseår kan lægges ind i skoleforløbet efter 7. klasse, så en meget skoletræt elev kan prøve praktisk arbejde, vil sikkert virke afspændende og i mange tilfælde motivere til fortsat uddannelse, så de fleste vender tilbage, uden at man behøver at træffe drastiske forholdsregler. Muligheden for en dispensationsordning, der i undtagelsestilfælde kan give hel eller delvis fritagelse for undervisningspligten, er rimelig og må vel også kunne betragtes som et forsonende moment af dem, der ikke er tilhængere af tvang.

Et stort fremskridt er det, at man i stigende grad har erkendt elevmotivationens betydning for skolearbejdet, hvilket bl. a. indebærer, at man ikke længere tager så skarp afstand fra al erhvervsbetonet undervisning, men kan tillade tilrettelæggelse af en sådan som bredt orienterende kurser i en begrænset del af undervisningstiden. Det

[Meta Ditzel.]

at der opstilles forskellige valgmuligheder, hvorved man søger at imødekomme elevernes faglige interesser, vil selvsagt være til gunst for en positiv indstilling til skolen. Hvis eleverne og deres forældre forstår, at skolen gennem valgfri fag giver dem mulighed for at sætte værligt ind på områder, der svarer til deres specielle anlæg og interesser og derfor kan betragtes som et betydningsfuldt led i et uddannelsesforløb, er der næppe tvivl om, at skolearbejdet ved kvalificerede læreres hjælp vil blive lystbetonet.

Mange vil efter 9. skoleår have gode forudsætninger for at begynde en faglig uddannelse uden for folkeskolen, hvis de ikke foretrækker at fortsætte i 10. klasse.

Igennem forskellige undersøgelser har man søgt at finde frem til, af hvilke årsager ikke så få elever forlader skolen efter 7. eller 8. skoleår. Noget tyder på, at de fleste stammer fra et svagt miljø, måske fra hjem med mange børn, hvor lav indkomst gør det vanskeligt for forældrene at give deres børn så gode uddannelsesmuligheder, som de kunne ønske. Andre forlader skolen, fordi sammentræf af uheldige omstændigheder som dårlige forhold i hjemmet, uheld i start i skolen, manglende kontakt med kammeraterne eller fysiske handicaps har udsat dem for så mange nederlag, at deres højeste ønske er at forlade skolen hurtigst muligt. Det er jo et spørgsmål, om sådanne elever vil få noget ud af yderligere 2 års tvungen undervisning. Derfor har man erkendt, at det ikke er tilstrækkeligt at udbygge eller reformere i skolens ældste klasser. Man må begynde i de første skoleår, ja, allerede ved skolegangens påbegyndelse, som må smidiggøres, så man tager mere hensyn til det enkelte barns udvikling.

Det store arbejde, der i de sidste år er gjort inden for specialundervisningen, og som bl. a. er resulteret i oprettelse af 11 undervisningscentre for svært handicappede børn, ønskes udbygget, så stadig flere kan undervises i et almindeligt skolemiljø. Det vil sikkert vise sig at være værdifuldt for såvel handicappede som ikke-handicappede. Et forsøg med spastiske børn, der køres fra deres hjem eller behandlingshjem til en skole, hvor de dels får specialundervisning, dels deltager i almindelig

undervisning sammen med andre elever, har givet gode resultater.

De adfærdsvanskelige elever er i dag et af skolens største problemer. Man taler om emotionelt og socialt handicappede, der vanskeligt tilpasser sig forholdene i skolen og derfor ikke er modtagelige for undervisning, måske endog virker forstyrrende i klassen. Det er indlysende, at man af hensyn til arbejdsklimaet i skolen bør søge at løse dette problem.

Selvfølgelig har det i denne forbindelse betydning, at man har mulighed for at skaffe psykotiske, hjerneskadede og svært neurotiske børn den nødvendige behandling på psykiatriske klinikker eller børneforsorgsinstitutioner. Men hvad ellers angår såkaldt adfærdsvanskelige børn, regner man med at hjælpe dem ved at udbygge skolepsykologisk rådgivning og observationsundervisning i observationskoler eller observationsklasser. Man må rigtignok håbe, at arbejdet her vil resultere i en større afklaring af de egentlige årsager til adfærdsvanskelighederne, som uden tvivl oftere er at finde i barnets miljø end hos barnet selv, hvorfor der vil blive behov for udvidet kontakt mellem hjem og skole.

I forslaget til folketingsbeslutning omtales i et særligt punkt betydningen af samarbejde mellem hjem og skole. Kan dette samarbejde udvides, så det omsider bliver en realitet fra 1. klasse, er det sandsynligt, at antallet af adfærdsvanskelige børn vil dale såvel i grundskolen som i de ældste klasser, og der vil blive gode betingelser for en stærkere placering af forældrene, når det gælder spørgsmålet om de uddannelses- og valgmuligheder, skolen byder på fra 8. skoleår.

En anden betingelse for, at skolearbejdet skal lykkes, er, at der skabes gode arbejdsvilkår for lærerne. Der må være tilstrækkeligt mange velegnede lokaler, ikke for høj klassekvotient, moderne undervisningsmateriel. F. eks. må problemet om det fortræffelige undervisningsmiddel skolefilm klares; så det igen blive muligt at dække behovet for nye film og flere kopier. Der må afholdes pædagogiske kurser, skaffes mulighed for læreres samarbejde, for deletimer, for støtteundervisning på forskellige klassetrin, for udvidet forskning og forsøgsundervisning navnlig med henblik på spørgsmålet om

[Meta Ditzel.]

enhedsskole og tilvalgsskole. Her vil der også kunne blive mulighed for yderligere forsøg med den nye eksamensform, som hr. K. B. Andersen efterlyser, og som man jo for øvrigt er begyndt med i 8.-9. klasserne med meget gode resultater og også er startet med i realafdelingen inden for visse fag. Men før det kan forsvares at gøre 8. og 9. skoleår obligatorisk, er det altså nødvendigt, at der tages stilling til de problemer, der rejser sig i forbindelse med udvidet undervisning.

Mit parti vil anbefale, at disse spørgsmål tages op til drøftelse i undervisnings- og uddannelsesudvalget, og medvirker gerne til en grundig og positiv behandling.

Gunhild Due: Da vi i marts 1968 havde debatten om udvidet undervisningspligt, gav jeg på SFs vegne tilslutning hertil, og jeg skal gerne gentage denne tilslutning og henvide til den argumentation for øget undervisningspligt, jeg dengang kom med.

Målsætningen i forslaget her med en 9-årig grundskole eventuelt suppleret med et 10. skoleår er naturligvis et skridt fremad også i retning af det, vi i SF mener må være målet, en enhedsskole med tilvalg på mindst 9 år, måske 10 år, og først herefter forskellige lidt mere specialiserede overbygninger. Den lidt løst svævende 10. klasse er jeg knap så begejstret for. Jeg så hellere, at vi kunne arbejde med de samme tanker, man gør sig i Norge og Sverige gående ud på at betragte uddannelsen fra det 7. til det 19. år som en helhed, altså holde op med at betragte 15-18-årige som arbejdskraft og i stedet stille efter at undervise til det 19.-20. år, naturligvis på forskellig måde, også med ungdomskostskoler, værkstedsskoler o. lign. En del af undervisningen kan måske også foregå i tilknytning til arbejdsmarkedet, men formålet må være uddannelse, ikke produktion. På den måde kunne vi holde op med at tvinge store grupper af unge til at skulle vælge erhverv allerede i 15-16 års alderen, og på den måde kunne vi også komme af med realeksamen, der i dag virker ødelæggende på undervisningen langt ned i grundskoleklasserne.

Hvad angår det sidste punkt, punkt 9 om smidiggørelsen af tidspunktet for skolegangens begyndelse, er jeg nærmest imod,

bl. a. fordi jeg er skeptisk med hensyn til skolemodenhedsprøver og i øvrigt synes, det er en uting at lade børn starte skolelivet med en prøvesituation. Der har oven i købet været forslag fremme om at lade børnene starte skolegangen og efter en prøvetid tage stilling til, om de skulle have lov at fortsætte. Det synes jeg er en forkastelig ordning for barnet, der kan komme til at starte sin skolegang med noget, som ikke alene barnet, men også forældre kan føle som et nederlag.

Derimod mener jeg, man bør have børnehaveklaser ved alle skoler, vel at mærke børnehavene i skolen og ikke skole i børnehaven.

Om selve grundskolen vil jeg gerne sige, idet jeg med formandens tilladelse starter med et citat af Kragh-Müller, der har sagt:

„Så længe skolen ved sine arbejdsformer, sine eksamensformer, sit karakterjageri og konkurrencerytteri kan påføre eleverne mindreværdsfølelse, så længe har den — foruden dørene til klogskab og viden, også en dør stående på klem til dumheden. Vi er mange, der kan huske, hvordan nederlagene efterhånden aflejrede et had, der både kunne være rettet indad og udad, og hvordan vi efterhånden lærte at kapsle os inde i vores angst eller fjendtlighed eller i drømmerier og sløvhed.“

Når jeg ville citere dette, er det for at gøre opmærksom på, at de problembørn, som man er så bange for skal ødelægge undervisningen for andre i 8.-9.-10. klasserne, har skolen ofte selv skabt. Og når jeg her siger skolen, mener jeg ikke kun lærerne, selv om de absolut ikke kan frikendes, men også det samfund, som har tolereret lokalemangel og lærermangel og alt, alt for store klassekvotienter.

Det er klart, at der må være mulighed for at hjælpe elever med adfærdsvanskeligheder ved udbygning af bedst mulig rådgivning, behandlingshjem o. lign., men vi må ikke glemme, at vigtigst af alt er det at opbygge skole og samfund på en sådan måde, at vi ikke selv fremelsker problemerne, sådan som det i alt for høj grad sker i dag, hvor skolegang for mange er en plage, fremfor at det skulle være en glæde. Derfor er jeg også noget bekymret over, at diskussionen om skolen i for høj grad drejer sig om 8.-9. og 10. skoleår og forsøg med dem.

[Gunhild Due.]

Jeg ser dog med tilfredshed i bemærkningerne, at man er opmærksom på trivselen i de små klasser; jeg mener bare, det må meget mere i centrum. Jeg mener, at man må gøre noget mere ud af kontrolleret forsøgsundervisning; også i grundskolens små klasser, at det er fuldt så nødvendigt som i de store klasser, og selv om der nu kommer lidt bedre forhold for forsøgsarbejdet, er jeg alvorlig bange for, at bevillingerne stadig er for små. Jeg tænker ikke mindst på forsøg med integrering af fag og med friere undervisningsformer. Jeg tror nemlig ikke meget på, at eleverne pludselig kan udnytte muligheder for tilvalg rigtigt, når de bliver 14 år, hvis de ikke har lært den slags allerede fra starten af skoletiden ved større valgmuligheder og mere selvstændigt arbejde. Det kan gøres på mange måder og bl. a. ved at integrere fagene i puljer, f. eks. færdighedsfag i én, orienteringsfag i en anden og musiske i en tredje, og så lade børnene vælge inden for hvert område og give dem mulighed for at arbejde med en bestemt selvvalgt opgave et par måneder eller et halv år ad gangen.

Større integrering af arbejdet og mere selvstændighed, flere valgmuligheder også inden for de enkelte fag, hvor hver elev kunne få arbejdsopgaver passende til den enkeltes niveau, kræver en betydelig indsats af lærerne både med hensyn til forberedelse og samarbejde lærerne imellem. Dette sidste burde nok drages med ind i drøftelserne — jeg har indtryk af, at det kniber svært rundt omkring, ikke mindst på de store skoler — og jeg tror i øvrigt, at tanken om demokrati på arbejdspladsen var måske ikke så dårlig en idé heller, når det gælder vore skoler. At lærene overhovedet ikke kan blive for velkvalificerede til dette arbejde, er jo givet, og det er i hvert fald vigtigt, at de skoler, som vil gå i gang med forsøgsarbejdet, også får fornøden støtte med hensyn til bevilling af planlægningsdage og timereduktion.

Jeg er imidlertid klar over, at gennemførelsen af noget, som jeg her antyder, af et sådant program vil være noget u håndterlig i de store skoler, vi jo desværre har så mange af, og med en stor og usammenarbejdet lærermasse. Derfor mener jeg, at modultanken om eventuelt tosporede grund-

skoleenheder med hver sin lille lærerstab, altså en lille skole i den store, må overvejes meget alvorligt.

Angående forældrenes medindflydelse på skolen er det noget, man har snakket om i al den tid; jeg har interesseret mig for det, lige siden mine egne børn kom i skole, uden at der egentlig rigtig er kommet noget ud af det. Det er klart, at enhver kan gå ind for bedre kontakt mellem hjem og skole. Jeg tror bare ikke rigtig, man kan lovgive om det, selv om man naturligvis kan forbedre mulighederne — jeg afventer i øvrigt med spænding den nye styrelseslov for skolen. Men jeg tror, at i de skoler, hvor der sker noget, hvor man virkelig forsøger at finde nye veje og med eleven som absolut centrum, hvor man ikke lader sig jage af karakterbøger og effektivitetskrav, men lader eleven udvikle sig ud fra det, der bor i eleven selv, vil forældrene også troppe op, om ikke af andre grunde, så simpelt hen af nervøsitet og uro over det, der sker på skolen. Det synes jeg ikke gør noget. Jeg finder det kun godt, hvis skolen kan forny sig så meget, at det giver liv og debat og måske også positiv uro omkring den.

Til dem, som vil afvise dette med at sige, at det er jo sådan en smuk drøm, som ligger langt ude i fremtiden, vil jeg gerne slutte med et lille gruik af Kumbel — med forman- dens tilladelse — hvor han siger:

„Jeg tror at den erkendelse er sand, at der er noget, som rummer al den visdom vi behøver til at gøre det, der er utrolig hvad man ikke kan gøre, når man af ærlig vilje ikke prøver.“

Kjær Rasmussen: Jeg skal prøve at mobilisere en ærlig vilje.

VS hører til blandt dem, der længe har talt for en udvidelse af undervisningspligten. Vi har gjort det, fordi det burde være en selvfølgelig ting, at elever, der skal ud i et samfund, som kompliceres mere og mere, også bør have en længere forberedelsestid. Men for os er det naturligvis ikke ligegyldigt, hvad denne forberedelsestid bruges til. Hvis vi skal kunne gå med til en udvidelse af undervisningspligten, må vi være ganske overbevist om, at vi sikrer eleverne nogle muligheder i skolen, som de ikke kunne have fået ved at forlade skolen.

Som bekendt er det nederlagets mænd, som forlader skolen tidligt, og hvorfor?

[Kjær Rasmussen.]

Fordi skolen ikke har accepteret dem, som de nu engang var. Man kan ikke klandre lærerne alene for, at nogle elever aldrig fandt sig til rette i skolemiljøet. Ansvarret ligger først og fremmest hos de myndigheder, som bestemmer dette skolemiljøes udseende, altså folketing og regering. Tiden er inde, hvor vi må gøre hele skolen mere rummelig, mere åben, mere børnevenlig, mere pædagogisk, altså en skole, der accepterer alle børn, en skole, som hjælper og støtter de svage i stedet for at sanktionere mod dem ved hjælp af dårlige karakterer og straffeforanstaltninger.

Når vi udvider undervisningspligten, må vi sørge for, at skolens tilbud til eleverne bliver bredere og først og sidst vedkommende. Dette er betingelsen for, at eleverne virkelig kan udvikle sig i den nye skole. En anden forudsætning er, at den økonomiske støtte til den enkelte elev øges, men det skal vi nu vende tilbage til inden så forfærdelig lang tid i form af et forslag fra vor side. Endelig er det naturligvis også væsentligt, at denne nye skole ikke kommer til at indeholde nederlagsmuligheder; dem er der alt for mange af i vor nuværende. Det faktum, at skolen af i dag indeholder en realafdeling, som man skal søge optagelse i, bevirker, at der sættes skel mellem eleverne. Den deling af eleverne, som foregår efter 7. klasse, betyder en nederlagsmulighed for den elev, der gerne ville i realafdelingen, men ikke kom der, fordi skolen, og det vil jo sige lærerne, ikke ville det. Og den måde, hvorpå selve delingen foregår, er jo simpelt hen rystende. De for dette samfund ansvarlige myndigheder har pålagt skolen at skønne over, hvorvidt en elev er i besiddelse af en sådan modenhed og kundskabsfylde, at det kan forventes, at han kan følge undervisningen i realafdelingen. Men hvad er modenhed, og hvad er kundskabsfylde? Disse begreber har man ikke fra officielt hold defineret nærmere. Altså, grundlaget, på hvilket man foretager delingen, bliver uhyre løst. Det bliver det, man kalder for en nulprognose.

VS kan derfor ikke se rettere, end at vi må af med den særlige realafdeling. Den er simpelt hen i strid med alle demokratiseringsbestrebelse i vort undervisnings- og uddannelsessystem. Det er både diskrimi-

nerende og menneskefjendsk at tvinge børnene ind i den opfattelse, at der findes to slags mennesker, nemlig de udvalgte og så de andre. Så længe eleverne kan konstatere, at dette er praksis, behøver man såmænd ikke at spille så forfærdelig megen tid på at overbevise dem om, at de lever i et demokratisk samfund. I skolen, som for øvrigt også udenfor, vil de jo dog gang på gang blive overbevist om det modsatte.

Og så nogle bemærkninger til forslaget andre punkter. Det ses, at forslagsstilleren ønsker iværksat yderligere praktiske skoleforsøg, vel især sigtende på en samkøring i 8.-9. og 10.-klasserne. Vi kan da være helt enige i forskningens nødvendighed, men hvor meget har ministeren tænkt sig at ofre sådan ganske konkret i kroner og øre? Jeg har læst et eller andet sted noget om 1 million kr., men det må da i hvert fald være en vittighed. Den når man i hvert fald ikke langt med. I øvrigt — det kan vi forhåbentlig være enige om — ville det jo være ideelt, om vi simpelt hen tog og gjorde enhver skole til en forsøgsskole, men naturligvis, det kræver en hel del midler, og jeg er da helt enig med andre ordførere, som her har været inde på, at det dér med midlerne, det smyger man sig sådan lidt uden om i det her fremsatte forslag.

Det er for os at se glædeligt, at samarbejdet mellem hjem og skole ønskes udbygget yderligere, men hvis bestemmelsen skal have en reel baggrund, må vi jo nok have tilsynsloven op til revision, og jeg kunne godt tænke mig at spørge ministeren om tilsynsloven: kommer der et forslag, og hvad havde man i givet fald eventuelt tænkt sig at revidere?

Så står der noget om i forslaget til beslutning, at der vil være mulighed for at afbryde skolegangen efter 7. skoleår for at prøve erhvervsarbejdet. Det er for os at se noget snævert det dér. Efter vor mening bør der være mulighed for, at også det normale barn kan skifte miljø i hele den undervisningspligtige alder og ikke blot omkring 7. klasse. Det er ikke erhvervslivet, børnene og de unge skal ud i, men et mere stimulerende undervisnings- og hjemmemiljø. Jeg ville meget gerne have, om udvalget fundrer lidt over det dér.

Endelig foreslås det, at reglerne for skolegangens begyndelse smidiggøres. Det må

[Kjær Rasmussen.]

jo trøste, at der i bemærkningerne står anført, at forslaget ikke er udtryk for et ønske om en generel sænkning af aldersniveauet ved skolegangens begyndelse. En sådan generel sænkning ville også være katastrofal. Af flere grunde. Bladet Læsepædagogen har i sit første nummer for i år nævnt nogle, bl. a. at smarte folk har opdaget, at det er billigt at udvide undervisningspligten nedad; så har man nemlig reddet en folkelig tradition, der går ud på, at man ikke giver undervisning til grupper, der tøver over for at modtage den, og, siger bladet, så har man jo stadig væk de 15-årige for hånden på arbejdsmarkedet. Vi forstår ministeren derhen, at han med sit forslag ikke nærer noget ønske om at være smart, men vi ville naturligvis være helt overbevist derom, dersom oprettelse af børnehaveklasser eller skolemodenhedsklasser blev obligatorisk for børnene i 6 års alderen.

Lad mig sige afsluttende, at vi jo alle sammen gerne vil være med til at gøre skolen bedre. Det kan vi gøre ved at ændre på de faktorer, som gør skolen dårlig, eller som forhindrer, at den bliver god. Jeg har ganske konkret peget på, at vi ønsker realafdelingen væk, fordi den sætter skel blandt eleverne. Dette mener vi er i strid med folkeskolens sigte. Vi vil gerne forbeholde os ret til at se på, hvad udvalget i øvrigt finder ud af, inden vi tager stilling til det her fremsatte forslag til folketingsbeslutning.

Kai Moltke: Jeg kan i og for sig ikke indse, at undervisningsministeren har været særlig inspireret, da disse 9 punkter blev opstillet, for der tales jo i forslag til folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, og de grundlæggende skoleuddannelser kan vel ikke begynde med det 8.-9. skoleår. Det må vel være principper, som i videst muligt omfang søges realiseret allerede i dag, men det fremgår så at sige ikke med et eneste ord af forslaget.

Dernæst til et af de væsentlige punkter. Det er allerede af andre blevet nævnt her, at det koster noget at fremme en moderne og en børnenærlig uddannelse. Her kan jeg ikke lade være med at nævne, at det sidste nummer af Folkeskolen også beskæftiger sig med det spørgsmål. Også Folkeskolen

har, ligesom hr. Kjær Rasmussen, fået den opfattelse, at til forsøg og forskning reserveres der virkelig i dette år, hvor vi næsten er ved at runde de 3 milliarder kr. til militæruddgifter, én eneste million kroner til forskningsarbejde. Det kan da vist ikke være helt alvorligt ment. Det kan vel ikke tænkes, at et samlet udvalg skulle acceptere så overdådige ydelser på én gang til det næsten vigtigste felt inden for skolevæsenets rammer. Nu er det jo moderne at sammenligne med de forskellige ting, som sker i vore nordiske nabolande. Og det er en kendsgerning, at der i indeværende år til dette arbejde i Sverige ydes 11,3 mill. sv. kr., og at der i Norge ydes 18 mill. kr. Er det ikke lidt af en disproportion? Er det ikke en lidt slet placering for Danmark med så store forskelligheder på et så afgørende felt i den samlede undervisning? Her er vist trangen til besparelser, som senere giver større udgifter, alt for iøjnefaldende.

Dernæst en række andre problemer. Man taler rigtigt om, at folkeskolen skal være en 10-årig almen skole uden konkret og erhvervsfagligt sigte, og så kommer der nedeunder — og det er selvfølgelig rigtigt — visse tilløb til tilvalgsskolen og dens principper, og der siges også, at der ud over nogle fundamentale fag kan indføres delvis valgfri fag. Hvad er nu delvis valgfri fag for nogle? Det ville det dog være rart at vide. Her tiltrænges i allerhøjeste grad en konkretisering af de muligheder, der ligger. Det gøres selvfølgelig kun gennem lovgivningen.

Så står der endvidere i punkt 8 — hvis man skal holde sig til logikken — at det 8. undervisningsår gøres obligatorisk fra 1972-73 og det 9. undervisningsår fra 1973-74. Der er altså tid til at tænke over tingene, så vidt jeg forstår. Men samtidig understreges jo nødvendigheden af det bedre klima. Undervisningen af handicappede skal føres ind i et skolemiljø, som skal have lærernes særlige bevågenhed osv. Skal sådanne bestræbelser først sættes i gang i 1973-74? Gælder fristen også for disse ting, eller var det ikke noget, man skulle prøve at begynde på hurtigst muligt? Eller klimaet i skolerne. Forståelsen ikke alene mellem elever og lærere og skoleledelse, men også med hjemmene. For at fremme den almindelige trivsel, som der står i punkt 7. Ja men man skal

[Kai Moltke.]

vel ikke vente med at kunne trives i skolen, indtil vi har tilbagelagt en 4-årig periode? Der skulle dog for en lidt fantasifuld undervisningsminister være mulighed for at indføre trivselsfaktorer i skolevæsenet allerede nu.

Jeg vil da villigt indrømme, at i tilfælde af, at lærerne får en udvidet pligt til at tage sig af de handicappede børn, i tilfælde af, at lærerne skal opretholde regelmæssig kontakt med hjemmene, holde møder med hjemmene, leve sig ind i miljøet osv., vil det selvfølgelig ikke kunne undgås, at der her stilles store krav til lærerens tid ud over det i forvejen anstrengende arbejde, han har. Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren direkte: skal disse problemer udskydes til, efter at vi har fået den obligatoriske 8. og 9. klasse, eller er det noget, som man allerede nu vil begynde på, noget som er nødvendigt i dag, og som derfor skal påbegyndes i dag? For så tror jeg jo også, man må tage en lille smule hensyn til, at det er ekstra krav til lærerne, hvis opfyldelse vel ikke i særlig grad vil blive fremmet ved, at lærerne holdes nede på et lønningsniveau, som til syvende og sidst bygger på den nuværende ordning med alle dens mangler og problemer.

Så kommer der en ny mystifikation ind i billedet. Det er spørgsmålet om den faglige praktiske uddannelse forbundet med i realiteten en 10-årig skoletid. Ja, hvad siger det? Det siger, at når den obligatoriske skoleundervisning er overstået, så har vi børn på 16-17 år, som skal have 1 års militærtjeneste, og så kan de såmænd, når de når det 18. år, begynde på at gå over til det egentlige erhvervsvalg og den egentlige faglige undervisning. Men er der nogen inden for den regeringskoalition, som stiller dette forslag, der for alvor kan tro, at man kan bibeholde faguddannelsen f. eks. for lærlingene, hvis de opnår det 22. eller 21. år, før de får egentlige erhvervsindtægter, som de kan leve af? Jeg tror, undervisningsministeren havde gjort klogt i at forudse, at forslag af denne art må tage sit udgangs-

punkt i en hel omlægning af den faglige erhvervsmæssige uddannelse, for ellers tror jeg nok, at der vil komme nogle sære skår i hele samfundsmekanismen.

I øvrigt kan jeg ligesom foregående talere advare mod eksamensjageriet, realskoleprøven, dette at udskille på et tidligt tidspunkt børn, som måske udvikler sig langsommere end andre på grund af slettere betingelser og et økonomisk ringere miljø. Der bør man ikke bremse op gennem alt for hårdhændede prøver, for så er det jo modsigende, når man siger, at de prøver, der skal aflægges, skal kunne differentieres.

Så må jeg endelig advare imod, at man giver vide muligheder for at sige, at visse grupper betragter man som skal vi sige undermennesker, fordi de ikke havde held i starten, og de skal også fremtidig kun have en 7-årig skoletid. Og lad mig advare imod, at man giver et friår, som i virkeligheden stiller børn over for valget af et erhvervsarbejde, hvor det virkelige valg jo bliver — fordi mange af dem kommer fra dårligt stillede familier — at de selv får lov at vælge, om de vil være bude eller arbejdsdrenge. Men denne forbindelse med faglig og erhvervsmæssig uddannelse skal jeg vende tilbage til med det forslag om revision af lærlingelovgivningen, som kommer på tingets dagsorden på fredag.

Svend Haugaard: Der er mange gode sider i det forslag til folketingsbeslutning, der foreligger. Jeg tænker her især på den betydelige valgfrihed, som tager hensyn til de forskelligartede evner hos eleverne, og som også vil være i stand til at kalde på lyst og interesse. Jeg tænker også på vægten på samarbejde mellem hjem og skole, på hjælpen til handicappede og hjælpen til at klare adfærdsproblemer, og ikke mindst tænker jeg på tilbuddet om 10 års skole, et tilbud, som jeg meget gerne vil være med til at omsætte i praksis så hurtigt som muligt. Men som det allerede er fremhævet af den radikale ordfører, er der et væsentligt punkt, punkt 8, med hensyn til obligatorisk ud-

[Svend Haugaard.]

videlse af undervisningen til det 8. og 9. skoleår, hvor vi ikke er enige i den radikale gruppe.

Jeg mener personligt, at denne del af forslaget er forkert, fordi det modvirker den lyst og interesse, som der så rigtigt er peget på er afgørende. Jeg har tidligere i marts 1967, da forslaget fra hr. K. B. Andersen m. fl. var til behandling, haft lejlighed til at udtrykke min betænkelighed, og jeg skal ikke gentage, hvad jeg sagde dengang. Mine betænkeligheder er stadig væk de samme, men det forekommer mig, at nødvendighedens fortalere i deres argumenter står noget svagere end før. Det har nemlig vist sig, at der fortsat er god stigning i den frivillige tilslutning. Ser vi på tallene fra 1968, ligger det sådan, at 92 pct. fortsatte i 8. klasse, og ikke mindre end 89 pct. fortsatte også i 9. klasse. Dertil kommer efterskolerens tal, som vil lægge i hvert tilfælde 5 pct. til hver af årgangene, og dermed når vi jo ganske pænt i vejret. Så må vi i øvrigt huske på, at det er gennemsnitstal med en meget stor variation fra skole til skole. Der er mange steder, hvor man er oppe på så høje tal, at tvang simpelt hen ikke kan føre videre. Andre steder er der langt igen.

Forskellen er efter min mening ikke først og fremmest af social art og ikke et spørgsmål om forskelligt miljø, men i langt højere grad et spørgsmål om skolernes forskellige udbygning. Det er her, det knirker. Hvis vi i stedet for havde fået en principbeslutning om, at skolens udbygning skulle være i orden inden 1972-73, så formoder jeg, at vi kunne få fuldstændig enighed herom. Men nu begynder man bagfra med tvang, som ikke løser det sociale problem og ikke løser skolens udbygning, og som i virkeligheden kan gøre det hele vanskeligere.

Jeg vil gerne tage et par tal fra en købstad i Jylland, tal dels fra købstaden, dels fra et nærliggende landområde. I byen er der 2.200 børn i skole. I 1963-64 var der 10,8 pct., der forlod skolen efter 7. klasse. I 1968 var denne procent faldet til 1,8 pct. I 8. klasse var procenten i 1963-64, 25, nu er den faldet til 10, og en meget betydelig del af de 10 pct. tager efterskole i stedet. I købstadens opland er der en særdeles godt udbygget folkeskole, hvor der pr. årgang er

ca. 70 elever. Der var i 1967 ingen, der gik ud efter 7. klasse. I 1968 gik 1 ud, men han tog på efterskole, altså med andre ord 100 pct., og selv de mest varme fortalere for tvang kan næppe nå højere end de 100 pct. Jeg havde nær sagt, at de måske kunne nå at få disse 100 pct. sat ned. I 1967 var der i samme skole 5, der gik ud efter 8. klasse, i 1968 2, og flere af de 7, der gik ud efter 8. klasse i de to årgange, har valgt anden skoleform, efterskole el. lign. Jeg må nok have lov til at spørge: hvor meget kan man forlange mere i en sådan situation? Og sådan kan det også gå i andre skoler, når deres udbygning er i orden, og hvis den ikke er i orden, er der intet formål med tvang, så er det spild af manges tid, og det vil være i stand til at skabe lede hos mange elever.

Vi ved for lidt om, hvad årsagen er til, at en del går ud. Jeg mener, det vil være rigtigt, at vi afprøver det, at vi får en undersøgelse af det, før vi gennemfører tvangen, en tvang, som måske kan være en belastning for dem, vi gerne vil hjælpe, og måske også en belastning for skolen og de øvrige elever. Jeg tror, det er helt afgørende, at skolen er vågen og livsnær, at det ikke er en rutineskole, der kører på traditioner. Frivilligheden har været en vældig inspiration for udbygningen af 8. og 9. klasse, fordi man har været nødt til at forme skolen på en sådan måde, at eleverne følte sig tiltrukket af den. Frivillighed har altså med andre ord været en frugtbar udfordring, og jeg er fuld af beundring for den lærerstab, som har evnet på så dygtig vis at tage udfordringen op. Jeg synes, det er et mistillidsvotum til samme lærerstab, som har klaret sig så fint i frivillighed, når man nu med tvang vil gennemføre 8. og 9. skoleår, inden man har fået mulighed for fuldt ud at vise, at det kunne klares uden tvang.

For børnene og hjemmene er frivillighed noget forpligtende. Man kan efter et sådant selvvalg med god ret appellere til medansvaret, og det er jo da ikke det dårligste at appellere til, heller ikke når det drejer sig om børn.

Vi kender i vor tid en hel del til prøvobevegelser. Er det da udelukket, at unge i overgangsalderen, der før var forpligtet af selvvalg, nu provokeres af tvang på en sådan måde, at de bliver negative, hvor de

[Svend Haugaard.]

før var positive? Også blandt tvangens varmeste tilhængere er der jo fortalere for, at ansvaret skal vokse og vil vokse med udvidet medbestemmelsesret, og også fortalere for, at ungdommen skal have langt større indflydelse. Det forekommer mig at være noget ulogisk, at man så i denne sag her lægger så stærk vægt på tvang i en tid, hvor frivillighed ser ud til at kunne bringe tallet til tops; blot den får den passende tid. Tvang er da ikke noget formål i sig selv.

Jeg må erkende, at der kunne være værre ting i punkt 8, end der er, fordi det ligger sådan, at der er andre formildende omstændigheder. Der er valgmuligheder med efterskole, ungdomsskole osv. samt dette sabbatår og en eventuel dispensationsmulighed, og det er formildende omstændigheder. Men på den anden side gør det tvangen mindre effektiv. Jeg kunne egentlig godt tænke mig at spørge ministeren: hvad vil man gøre mod den, der efter pauseåret med hænder og fødder sætter sig imod at komme tilbage igen? Vil man tvangsindlægge ham? Og hvordan hvis én skulle finde på at hævde, at vi her i landet ikke har skolepligt, men kun undervisningspligt — jeg formoder, at ministeren er enig heri — og derfor mener, at han kan klare sig med brevskele, aften-skole og lignende skoleformer? Vil man kræve prøve af en sådan, og hvis vedkommende dumper til denne prøve, hvad så? Og hvordan med skulkerne? Deres tal vil stige. Skal de alle tvangsindlægges i en eller anden form for observationskoloni som adfærdsvanskelige?

Jeg tror ikke, at de, man med frivillighed ikke er i stand til at få tag i, kan klares under tvang. De utæmmelige vil man være nødt til at lade løbe, og det bliver nok mest efter det lovlige friår; de skikkelige kan man klare uden tvang, når man får den passende tid. Men hvilket formål har det da at ødelægge elevernes medansvar og lærernes inspiration?

Min konklusion bliver da: jeg er enig i, at vi skal have en god skole, herunder også en udvidet skole, og derfor skal denne skole gøres spændende og givende, så man får lyst til at fortsætte, ikke blot i den normale skoletid, men også får lyst til at lære efter skoletid. Men jeg er helt uenig i,

at tvang er et godt middel til at nå dette eftertragede mål.

P. E. Eriksen: Dette forslag til folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser omfatter som nævnt 9 punkter. Jeg kan være enig med hr. Holger Hansen i mange af de betragtninger, han har fremsat, og de tanker, der ligger deri.

Jeg vil gerne fremhæve enkelte af disse punkter. Punkt 2 taler om visse centrale fag differentieret efter elevens interesser og øvrige forudsætninger. Jeg vil også gerne gøre opmærksom på punkt 4. I dette punkt ligger tilbuddet om det 10-årige uddannelsesforløb. Jeg forstår godt, at det ikke er tanken, at det 10. skoleår skal gøres obligatorisk — det er jo det 8. og det 9. skoleår, man tænker på i den forbindelse — men jeg er opmærksom på det 10-årige uddannelsesforløb.

En anden ting, som man også har været inde på, er spørgsmålet om punkt 6, hjælpen til elever med adfærdsproblemer, med psykiske afvigelser. Jeg vil gerne gøre opmærksom på og understrege den kontakt, som jeg mener, der skal være mellem hjemmene, der har sådanne børn, og behandlingshjem og hospitalsafdelinger, og betydningen af den nære forbindelse mellem disse og folkeskolen. Jeg tror, at man på det kommunale område, ude i amterne, må tage opgaven op, koordinere og samle det, man skal have med i billedet. Jeg føler, det er vigtigt, at vi er opmærksomme på de problemer, der ligger deri, og på dette punkt vil jeg da gerne sige tak til undervisningsministeren for de tanker, der ligger på disse områder.

Men der er jo et punkt 8. Da vi sidst her i folketinget diskuterede undervisningspligten, understregede jeg en del af venstres folketingsgruppes opfattelse, at det ikke er rimeligt, at man tvinger de sidste, jeg må nok godt sige få procent til at fortsætte deres skolegang, hvis de ikke har lyst til det. Dermed er ikke sagt, at vi ikke ønsker en god uddannelse. Tværtimod, jeg vil gerne understrege, at vi er interesseret i, at der investeres i ungdommens, i barnets uddannelse, fordi vi derigennem er med til at investere i fremtiden. Men det skal være frie muligheder for den enkelte. Enhver skal sikres de muligheder, som svarer til vedkommendes evner og interesser. Uddannelses-

[P. E. Eriksen.]

standarden må hæves, der må stræbes efter, at flere og flere lærer mere og mere. Men når man ikke mere ved at opmuntre end ved at sige, at sådan og sådan skal det være?

For den del af venstres folketingsgruppe, der ikke kan stemme for dette punkt i forslaget til beslutning her, vil jeg gerne understrege disse ting. Vor opfattelse er ikke, at vort uddannelsessystem er godt nok. Tværtimod finder vi, at der kan være grund til at se på disse ting, at der kan være grund til væsentlige ændringer. Det kræver på mange måder både indsigt i og forståelse af disse ting og en forskning, en undersøgelse af disse forhold. Men vi mener som sagt ikke, at en forøgelse af den pligtige undervisningsalder med 2 år er en forbedring. Vi mener ikke, at man kan tvinge denne aldersgruppe af unge til at lære noget mod deres vilje. Vil det ikke let resultere i, at en del af dem kan blive både sløve og passive, at de ikke får noget ud af disse år, der ellers er så vigtige for deres udvikling og derfor ikke må glide nytteløse hen? For så vil det let gå sådan, at disse unge vil have vanskeligt ved at komme positivt ind i det erhvervs-liv, de jo skal ind i. Vi vil risikere, at de får en dårligere placering i samfundet, det, man nu siger at man vil værne dem imod. Der kan være andre, der vil gå aktivt til modstand imod det. Det vil måske udvikle egenskaber og en mentalitet — og hvad rummer tiden ikke? — der kan være med til at skade dem resten af deres liv derved, at de ubevidst altid vil være negative. Begge disse grupper mener vi vil være med til at skade undervisningen for de villige ved at sænke undervisningsniveauet. Der kan altså være problemer, der på forskellig måde vil påvirke hele skolemiljøet. En del af de øvrige elevers udvikling i positiv retning mener vi kan blive væsentligt forringet ved påvirkning fra de uvillige.

Flere tilhængere af det tvungne 8.-9. skoleår har den opfattelse, at det, det gælder om, er, at man er på skolebænken. Er det nu helt rigtigt at se sådan på det? Er det ikke lige så vigtigt på dette alderstrin at lære noget i erhvervslivet som i skolen? Der er ikke tvivl om, at en del af de unge, der nu går i disse 8.-9. klasser, får alt for lidt ud af det.

I bemærkningerne til forslaget til folke-

tingsbeslutning tales der om, at man ikke kan forberede fremskridt, uden at der foreligger beslutninger om undervisningspligtens udvidelse. Er det rigtigt set? Er det rigtigt set i forbindelse med, at allerede nu en overvejende part af børnene bliver frivilligt i skolen i disse år? Hvorfor kan man ikke rette de fejl, der måske kan være i de første 7 skoleår, så det mål nås i højere grad end nu, at flere får noget ud af undervisningen og flere derved får lyst til at følge den fortsatte undervisning frivilligt? Hvis det 8.-9. skoleår skal blive, hvad vi også ønsker — vi kunne tage det 10. skoleår med — må det børnemateriale, der skal gå i disse klasser, i langt højere grad have fået et godt udbytte af de foregående år, og disse års undervisning må derfor i alle tilfælde forbedres. Herom tror jeg at langt de fleste er enige.

I bemærkningerne til forslaget peger man på, at en

„hurtigere forældelse af kundskabsstoffet gør tilegnelsen af en vis mængde realviden som „parate“ kundskaber til et formål af begrænset værdi.“

Denne udtalelse er forkert. Selv ved videregående uddannelser må man på et givet tidspunkt lære det, der er rigtigt på dette tidspunkt, selv om det måske hurtigt forældes. Der er jo så mange ting, der trods den hastige omskiftelse i denne verden står fast, og disse ting er noget, man simpelt hen skal lære. Det kan man gøre både skriftligt og mundtligt, og det er af største betydning, at man får lært disse ting. Det vil jeg gerne understrege.

Endelig er der mulighederne for, at barnet får lov til at være ude af skolen et år, altså et sabbatår, og, som man er inde på, kan vende tilbage til skolen. Vil dette år virkelig komme ind i billedet? Og i denne forbindelse er der spørgsmålet om efterskolen og den betydning, som det har haft for mange unge at deltage i denne kostskoleform, at komme ind i hele problemstillingen på en helt anden måde, at opleve både det fællesskab, der er, og den undervisningsform, der kan lægges til rette. Man siger, at efterskolen kan bevares i det system, der lægges frem. Jeg har mine tvivl om, at det virkelig er tilfældet, og jeg vil gerne gøre opmærksom på, at denne frie skoleform også fortsat må have sin betydning. Frihed er det bedste,

[P. E. Eriksen.]

og jeg tror, at vi gennem friheden er med til at fremme den enkelte elevs bedste muligheder for at indtræde i samfundet. Derfor vil vi altså gerne pege på punkt 8, og selv om der er sagt 1972-73 og 1973-74, vil altså vi gerne i udvalget i hvert fald have understreget disse ting. Vi mener, at den frivillige ordning må være den bedste.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Jeg vil gerne begynde med at takke alle ordførere for de mange positive bemærkninger, som er fremsat, og den tilslutning til hovedsynspunkterne i forslaget til folketingsbeslutning, som er kommet frem her i dag. Jeg havde ventet — naturligvis — at der fra nogle sider ville være uvilje imod en udvidelse af den obligatoriske undervisningstids længde, men jeg vil også gerne takke de talere, der er gået imod, for den positive indstilling, de har haft til hele problematikken om en forbedring og udbygning af uddannelsesmulighederne.

Så vil jeg i øvrigt gerne benytte lejligheden til at give tinget en undskyldning for, at jeg ikke var til stede ved denne forhandlings begyndelse. Jeg bemærkede, at hr. K. B. Andersen havde meget sarkastiske bemærkninger i den forbindelse, og det er naturligvis berettiget. Jeg bør måske gøre hr. K. B. Andersen opmærksom på, at når jeg ikke var til stede på det tidspunkt, forhandlingerne begyndte, så skyldtes det, at jeg var kaldt til samråd i udvalget om børnehaver- og fritidshjemsseminarieuddannelsen. Det er, ved jeg, en lovgivning, som hr. K. B. Andersen har omfattet med megen interesse, og selv om han ikke nåede at få fremsat et forslag derom, så ved jeg, at hans interesse for forslaget er stor også nu. Jeg håber, denne forklaring må bidrage til at formilde den stærke sarkasme, som hr. K. B. Andersen gav udtryk for.

Så vil jeg i øvrigt gerne vende mig til det mere interessante og vel også nok så betydningsfulde: at prøve at samle sammen og svare på de mange synspunkter, der er ført frem. Jeg er fuldstændig klar over, at der forestår et omfattende udvalgsarbejde, hvor vi skal drøfte en mængde ting igennem. Men jeg vil gerne allerede her ved første behandling bidrage til, at noget af det vil kunne klares.

Lad mig da begynde med at fremhæve, hvad der er sagt af flere ordførere, men af fru Ellen Strange Petersen er udtrykt sådan, at man aldrig bliver færdig med at beskæftige sig med skolelovgivningen, og at vi her står over for en kontinuerlig udvikling. Det vil jeg gerne have fremhævet, og det er som sagt også nævnt af andre ordførere. Det er nemlig det hovedsynspunkt, som ligger bag ved dette forslag til folketingsbeslutning: vi skal indstille os på igennem 1970'erne at skulle foretage stadige ændringer i folkeskolen, i hele vort uddannelsessystem, og det er vigtigt, at vi for den tid, vi kan se frem, har lagt nogle retningslinjer, så vi kan tilrettelægge denne gradvise justering af skolelovgivningen og af uddannelsessystemet. Hensigten med dette forslag til folketingsbeslutning er netop at få gennemdrøftet i tinget og tilslutning til, efter hvilke retningslinjer denne fortsatte justering skal finde sted.

Der er fra flere side fremsat nogle kritiske bemærkninger til punkt 9 i forslaget om en smidiggørelse af reglerne for påbegyndelse af skolegangen. Det er ganske karakteristisk — nej, jeg ved ikke, om det er karakteristisk, men jeg har lagt mærke til, at der hermed udelukkende er tænkt på at åbne adgang for en tidligere skolegang; men det fremgår af bemærkningerne, at det egentlig ikke er det, der tilsigtes, for der er jo også den anden mulighed: at man kan begynde skolegangen på et senere tidspunkt. Bemærkningen om smidiggørelse går i og for sig på dette; der ligger ikke i den et ønske om at få en almindelig tidligere påbegyndelse af skolegangen.

Dernæst har man hæftet sig en del ved ønsket om at udbygge lærer-forældrekontakten, og det er noget meget væsentligt og noget meget vigtigt. Jeg tror, det var fru Gunhild Due, der sagde, at det måske ikke er så let at lovgive om forældres medvirken i skolens liv, og det er sikkert ganske rigtigt. Men noget vil dog kunne gøres, og når vi senere i denne folketingssamling får forslaget til ny tilsynslov til behandling, vil der i dette ved en udbygning af skolenævnene være givet anvisning på, hvorledes man via lovgivningen vil kunne fremme kontakten. Jeg erkender, at det i mange tilfælde lige så meget er indstillingen hos forældrene og hos skolen, som er forudsæt-

[Undervisningsministeren.]

ningen for dette samarbejde og udbygningen af denne kontakt. Men hvad der kan gøres for det via lovgivningen og igennem de bestemmelser, der lægges for skolens arbejde, skal naturligvis gøres. Det er også et spørgsmål om det klima, der dannes sig omkring en skole eller ved forældrenes deltagelse i skolens aktiviteter og deres interesse for børnene og for skolen.

Dernæst et meget afgørende punkt, og det er grundskolens længde. Jeg vil gerne sige det sådan, at det i og for sig ikke er til at tage fejl af — og dermed vil jeg vist også have svaret på de synspunkter, hr. K. B. Andersen førte frem —: det er min opfattelse, at det, vi bør stræbe efter, er ikke en 10-årig, men en 9-årig grundskole, altså en 9-årig obligatorisk grundskole, når vi når frem til 1973-74.

Fru Gunhild Due talte om den løst svævende 10. klasse, og det er en kritik, som jeg fuldt ud tager til mig. Det er ganske rigtigt, at der i dette forslag til folketsingsbeslutning ikke er taget nogen klar stilling til det 10. skoleår. Men det er bevist gjort; det er bl. a. gjort for at give lejlighed til i denne forsamling og i øvrigt andre steder at drøfte problemerne igennem. Jeg mener, at man efter en 9-årig grundskole bør have en række tilbud til de unge: om faglig grunduddannelse, om teoretisk eller mere teoretisk præget uddannelse, om realeksamen og studentereksamen osv. Derfor tror jeg, at det for at få dette klarer er meget afgørende at få fastslået, at den obligatoriske grundskole i 1973-74 er 9-årig, og derefter kommer denne række af tilbud. Jeg vil også gerne føje til, at med de bestræbelser, der er i gang for at skabe en nordisk harmonisering af vor skolesystemer, er dette mønster formentlig det, der bedst vil passe sammen med de nordiske harmoniseringsbestræbelser, som vi er meget interesseret i at fremme, men som vi ikke er interesseret i fører til, at de enkelte landes skolepræg udviskes de steder, hvor der er et sådant særpræg.

Det er altså for mig meget afgørende — og det vil jeg finde er noget af det allervæsentligste i de drøftelser, der nu skal foregå — at vi finder ud af, hvad vi egentlig vil efter en 9-årig grundskole. Der vil på det område i det kommende skoleår gå forsøg i gang;

der etableres af metalindustrien, LO og direktoratet for erhvervsuddannelserne, netop forsøg med en sådan faglig grunduddannelse, som vil kunne give nogle erfaringer.

Jeg vil også gerne fremhæve som et svar på en del af det, der er sagt, ikke mindst af hr. K. B. Andersen, at netop når jeg foretrækker denne gradvise justering af vort uddannelsessystem og vor skolelovgivning, kan jeg ikke acceptere, at man meget hurtigt kaster sig ud i en gennemførelse af enhedsskole og tilvalgsskole.

Jeg tror personlig, at det er i sådanne skoleformer, vi vil ende på et eller andet tidspunkt; men jeg har udtrykkelig sagt, og jeg gentager det, at jeg ikke ønsker, at man skal afskaffe realeksamen uden videre og heller ikke foreløbig. Man må simpelt hen vide, hvorledes disse nye skoletanker fungerer, før man går det skridt videre. Derfor er det så overmåde vigtigt at se dette forslag til beslutning i sammenhæng med det nye forsøgsråd for folkeskolen, som nu starter, og det forsøgsarbejde, som vil kunne gå i gang herefter, som allerede har været så småt i gang, men som vel navnlig skulle komme i gang, hvis der sker ændring af folkeskolelovens § 21, der drøftes i uddannelsesudvalget, og som man formentlig snart vil have taget endelig stilling til. Det er vigtigt, at man har disse forsøg forud for den egentlige overgang til nye skoleformer.

Når det i denne forbindelse har været kritiseret, at der gives for lidt til forsøgsarbejde inden for folkeskolen i Danmark, idet man har sammenlignet med Norge og Sverige, vil jeg lige gøre opmærksom på, at man dog endelig skal huske, at der foregår en række forsøg i folkeskolen, som betales af kommunerne. En sammenstilling af de beløb, der anvendes i Norge og Sverige, med den million godt og vel, som her i landet tænkes anvendt fra statens side i det kommende år, er urimelig, da det ikke er de samme udgiftsområder, man sammenligner. I øvrigt vil en forøgelse til godt 1 mill. kr., som påtænkes, være ca. en tidobling af det, der blev anvendt året før, så det er dog vist alligevel en ganske anselig forøgelse.

Der er fra flere sider fremsat ønske om, at efterskolen må kunne fortsætte. Hr. P. E. Eriksen var lidt i tvivl om, at efterskolen kan bevares, men denne tvivl eksisterer overhovedet ikke hos mig, og jeg

[Undervisningsministeren.]

tror heller ikke, den eksisterer i de frie skolers kreds. Den interesse, der har været for efterskolen i de senere år, og som har betydet stigende tilgang til den, nærer jeg ikke tvivl om også vil gælde under en udvidet undervisningspligt. Jeg er naturligvis helt indforstået med, at de i punkt 8 nævnte muligheder for forskellige skoleformer, der vil kunne gå ind i en 9-årig grunduddannelse, naturligvis skal eksistere som noget særdeles værdifuldt.

Der er i denne forbindelse sagt både for og imod med hensyn til pauseåret. Jeg tror, at pauseåret vil være en af mulighederne for et miljøskifte, som kan være værdifuldt. Personlig tror jeg ikke — men det kan kun være en skønssag eller en trossag, om man vil — det vil blive meget anvendt. Jeg tror ganske enkelt, at udviklingen vil være den, at man vil fornemme, at en grunduddannelse er for lidt, og at man ikke skal ret mange år ind i 1970'erne, før fornemmelsen heraf vil være ganske klar, og før man vil føle det som en ganske naturlig ting, at undervisningspligten er 9-årig; det vil svare til de samfundsforhold, vi til den tid lever under. Men mulighederne for miljøskiftet er vigtige, og de er navnlig vigtige for perioden fra 14 til 16 år — de kan også være det tidligere, men det er nu nok især i 14-16 års alderen, at mulighederne skal være der. Når det er fremhævet af hr. Holger Hansen, at det også skal være økonomisk muligt at sende sine børn på efterskoleophold, er jeg ganske enig i dette synspunkt. Det vil være en af de ting, der også må med ind i drøftelserne og overvejes i forbindelse med gennemførelsen af den udvidede undervisningspligt, når dette måtte blive aktuelt i 1970'erne.

Endelig én ting til: fru Ellen Strange Petersen rejste det spørgsmål, om det ikke er på tide at drøfte folkeskolens formål. Jeg skal dertil svare, at det er meget muligt, men skal vi nu ikke først tage drøftelsen af disse ting, som dog er væsentlige for udviklingen i de kommende år? Jeg skal gerne medtage i drøftelserne også formålet; men det forekommer mig altså at være vigtigt at få taget stilling til disse 9 punkter her.

Så skal jeg endnu en gang takke for den positive indstilling til det, der ligger i forslaget, enten man har kunnet tilslutte sig det fuldt ud, eller man har været kritisk

over for det. Jeg håber på, at vi i udvalget kan få et godt samarbejde og gode drøftelser om problemerne.

K. B. Andersen: Det er kun to korte bemærkninger til ministeren. For det første vil jeg gerne sige, at jeg da ikke synes, ministeren bør tage det ilde op, hvis vi finder det hyggeligt, at han er her, når vi drøfter hans forslag. Sådan skulle mine venlige bemærkninger for forstås, og sådan håber jeg også de er blevet opfattet.

Så vil jeg gerne sige vedrørende ministerens bemærkninger om enhedsskolen, at nu er det måske nok rimeligst, at vi drøfter dette i forbindelse med det lovforslag, ministeren nævnte, der er fremsat fra socialdemokratisk side, og som ministeren i udvalget har stillet et ændringsforslag til. Men netop hvis vi skal forsøge at harmonisere nordisk uden derfor at ensrette — hvad jeg er helt enig med ministeren i — så er det enhedsskoleopbygningen, vi skal have fat i; det tror jeg heller ikke ministeren vil være uenig i. Det er derfor, jeg har ment, det var så vigtigt, at vi fik mulighed for at gøre forsøg ud over dem, vi kan få gjort i dag. Netop ud fra et nordisk synspunkt synes jeg ikke ministeren er gået helt så langt, som rimeligt var. Men det kan vi som sagt vende tilbage til under drøftelserne om det andet forslag, når vi kommer så langt engang.

Ellen Strange Petersen: Jeg vil gerne sige ministeren tak, også fordi vi må drøfte formålet. Jeg havde ikke tænkt, det skulle være i dag, men da jeg nu ikke på grund af forretningsordenen kunne nå at få nævnt det før, vil jeg alligevel lige gøre opmærksom på, hvad der står i cirkulæret om målet for folkeskolens undervisning. Der står:

„Skolen må gennem sin virksomhed foruden at være kundskabsmeddelende være opdragende og karakterdannende. Den bør udvikle og styrke børnenes sans for de etiske og kristelige værdier, give dem ærbødighed for menneskelivet og for naturen, kærlighed til hjemmet og vort folk og land, respekt for andres meninger, følelse for fællesskab mellem folkene og samhørighed med de andre nordiske folk. Skolen må således bidrage til at give børnene idealer, hjælpe dem til at sætte sig mål i livet, øge deres respekt for op-

[Ellen Strange Petersen.]

rigtighed i tale og adfærd og styrke deres pligtfølelse. Gennem sund disciplin læres god opførsel og udvikles sans for orden."

Nu har vi i dag talt så meget om undervisningstidens længde og skolens indretning og elevernes trivsel, men så synes jeg altså også, at man kommer til at tage hele formålsparagraffen med i overvejelserne. Selv om der er mange smukke tanker og værdier bag formuleringen, er det jo alligevel muligt, at man med tiden bør nå frem til en formålsparagraf, som også indeholder betragtninger om, at skolen skal bistå enhver elev til at få mest muligt ud af sine evner og blive et selvstændigt tænkende medlem af et demokratisk samfund, eller andre ting, man måtte ønske at få med.

Holger Hansen: Må jeg gøre nogle få bemærkninger om et af de spørgsmål, der har været inde i debatten, nemlig skolestarten.

Jeg vil gerne indrømme, at den debat, der har været om dette spørgsmål, ikke bare her i Folketinget, men måske specielt i kredse udenfor, har gjort mig usikker. Jeg tror, det er rigtigt at lade tidligt modne børn komme noget før i skole, men jeg frygter for en for stor spredning i 1. klasserne. Jeg har været tilbøjelig til at sige ja til en smiddiggørelse nedad, men har været betænkelig ved at sige ja til en smiddiggørelse opad.

Jeg håber at vi får en grundig drøftelse af hele dette spørgsmål også uden for dette hus. Vi, der ikke er pædagoger, er meget usikre i denne sag. Der er gennemført mulighed for indførelse af børnehaveklasse i folkeskolen; det kan godt være, det havde været bedre, om man i stedet var gået den anden vej og havde sænket begyndelsesalderen eller givet muligheder for det og så i folkeskolen havde taget det pædagogiske hensyn hertil, der måtte være rimeligt. Men nu har vi altså børnehaveklasse, vi får stadig flere, og vi må nok regne med dette som udgangspunktet for vor videre gøren i denne sag. Den debat, vi skal have, må nok tage dette faktum i betragtning.

Kjær Rasmussen: Ja, jeg gjorde nogle udfald mod realafdelingen som en udemo-

kratisk foranstaltning. Jeg fremhævede, at kriterierne for optagelse i realafdelingen var uhyre løse. Myndighederne tvinger lærerne til at opstille en prognose over elevens udvikling i de kommende 3 år, og med den viden, man har om sådanne prognosers værdi, må man anse dette for at være den rene spåkonevirkning, som det er udtrykt et sted, uden for dette ting ganske vist.

Jeg vil gerne spørge, om ministeren vil forsøge at definere for lærerne, hvad der egentlig ligger i begreberne modenhed og kundskabsfyldte. Jeg tror, det ville være noget aldeles udmærket, der kunne bevirke, at man kom ud over mange problemer. Vi må prøve på at gøre os klart, hvem dette system i virkeligheden går ud over. Det går ud over de børn, som har de svageste forudsætninger, som kommer fra intellektuelt fremmede omgivelser, og som derfor behøver en længere tilpasningsperiode til skolemiljøet. Vi må se en begrundelse for, at man fortsat vil tilføje børn de forsmædelige nederlag, som vil eksistere, så længe skolen indeholder nederlagsmuligheder. Realafdelingen er en sådan nederlagsmulighed. Vil undervisningsministeren medvirke til at få denne realafdeling fjernet?

Så var der endelig tilsynslovens revision. Jeg stillede det spørgsmål til undervisningsministeren, om skolenævnene ville blive gjort obligatoriske. Jeg tror nemlig, vi skal passe på ikke at producere pseudodemokratiske narresutter til brug for forældrene, så bureaukratiet fortsat kan manipulere både med forældre og med elever. I øvrigt vil jeg gerne lige henvise til en artikel i Unge Pædagoger; der står et ganske udmærket citat på side 8 desangående.

Endelig børnehaveklasse og skolemodenhedsklasserne: har man også tænke om at gøre disse obligatoriske? Jeg tror, det ville være en udmærket sikkerhed mod en forlængelse af undervisningspligten nedad.

Kai Moltke: En kort bemærkning til undervisningsministeren. Jeg er fuldstændig klar over, at der ved siden af den million, som staten her vil anvise til forsøgsvirksomhed og forskning, findes kommunale tilskud. Men jeg tror også, undervisningsministeren vil give mig den indrømmelse, at muligheden

[Kai Moltke.]

for over de forskellige kommunale budgetter at yde tilskud ikke netop er blevet forøget i de senere år, når man skal se på kommunernes økonomi, og den må man jo tage hensyn til i nær fremtid en række steder.

Endelig skal jeg sige, at disse henvisninger til Norge og Sverige ikke stammer fra mig. De stammer fra sidste nummer af Folkeskolen for 21. februar 1969, hvor der henvises til, at der i indeværende år i Sverige anvises 11,3 millioner svenske kroner, og siges, at man imidlertid regner med, at der forholdsvis hurtigt vil blive fremlagt forslag om konkrete forholdsregler på dette område. For budgettet for 1970-71 regnes der med et beløb på 15 millioner svenske kroner til dette særlige område. Derfor vil jeg sige, at hvis staten skal foregå kommunerne med et godt eksempel, tror jeg ikke, det med den nuværende fordeling af udgifterne vil være særlig fremmende for moderne forsøgsvirksomhed, hvis man vælter byrden over på kommunerne og selv fritager sig for et område, som undervisningsministeren i og for sig indrømmer er noget af det væsentlige, idet han formoder, at vi før eller senere ender i sådanne former som tilvalgsskolen.

Meta Ditzel: Der tales fra forskellig side om den nye tilsynslov, der skal komme, og det lader til, at man sætter stor lid til, at den skal komme til at betyde meget også i forholdet mellem hjem og skole. Der er nok heller ingen tvivl om, at det vil få sin betydning, hvis der bliver oprettet skole-nævn ved alle skoler, hvad der jo allerede i pressen har været omtalt som en del af den nye styrelseslov. Men jeg vil meget advare imod, at man tror, at man så har klaret alle spørgsmål med hensyn til hjem og skole. Det har man aldeles ikke.

Hvis det arbejde skal blive virkelig effektivt, så skal man tage helt anderledes fat på at gøre noget ved det. Man har prøvet på det i så mange, mange år, uden at man har fået de resultater, man gerne vil have. Hvis de skal fremskaffes, vil det betyde for

i hvert fald hver klasselærer, at han skal afsætte mange timer hvert år til dette særlige arbejde. Men det er så værdifuldt, at det lønner sig at bruge disse timer. Det, det står og falder med, er så, om lærerne har tid til det, og om lærerne har de fornødne kvalifikationer og den fornødne interesse for at komme i kontakt med forældrene. Jeg tror, de allerfleste lærere har det, men det vil blive nødvendigt på en eller anden måde at lægge dette arbejde ind i timeplanen, så det bliver et ganske naturligt led i hele skolearbejdet. Selv om det skulle koste lidt, vil det ikke koste mere end mange af disse forsøg på at helbrede, at borteliminere vanskeligheder, der dukker op i skolen netop på grund af, at man ikke har dette samarbejde i orden. Det vil lønne sig både økonomisk og psykologisk og trivselsmæssigt for skolen, hvis man gør noget virkeligt ved det.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Jeg skal bare gøre en enkelt kort bemærkning, idet jeg med hensyn til skolens navn og ny tilsynslov må henvise til det lovforslag, der kommer i foråret. Det skal være gennemført til ikrafttræden 1. april 1970 i forbindelse med kommunalreformen, og der vil blive rig lejlighed til at drøfte problemet til den tid.

Jeg vil blot sige til hr. Kjær Rasmussen, at jeg nu ikke tror, det er helt rigtigt, at realafdelingen skaber denne nederlagsstemning hos andre. Der er mulighed for at gå fra realafdelingen til 8. og 9. klasse eller fra 8.-9.-10. klasse over til realafdelingen — også til gymnasiet, hvis vi tager det med — og det sker i voksende omfang. Jeg har heller ikke indtryk af, at 8.-9. klasserne er sådan vurderet, at de kan betegnes, som der var tilbøjelighed til at gøre det her. Jeg synes tværtimod, man taler om, at 8.-9. klasserne har haft en succes, som realafdelingen misunder dem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udvalget for undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til folketingsbeslutning om ret til erstatning for løntab ved visse afskedigelser [af Kai Moltke og Hanne Reintoft].

Valgt blev: *Simonsen, Erik Hansen (Vejle amt), Hans Kjær, Henry Møller, Jens Frandsen, Niels Andersen, Niels Jørgen Nielsen, Erik Hansen (Ålborg amt), Martin Pedersen, Valbak, Erling Dinesen, Anker Jørgensen, Evald Kristensen, Helge Nielsen, Poul Nilsson, Bertel Pedersen og Krog Hansen.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Knud Nielsen, K. B. Andersen, Anker Jørgensen, Kampmann, Kjeld Olesen og Søgaard har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens Uddannelsesfond.

Skriftlig fremsættelse af forslag:

Ordføreren for forslagstillerne (Knud Nielsen): Hermed har jeg den ære for folketinget at fremsætte forslag til folketingsbeslutning vedrørende en reform af Ungdommens Uddannelsesfond.

Angående begrundelsen for forslaget skal jeg henvise til de bemærkninger, der ledsager det.

Jeg anbefaler forslaget til tingets velvillige behandling.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 26. februar, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Spørgsmål om fremme af forespørgsel til landbrugsministeren af Morten Lange m. fl.*

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om salg af fisk ved offentlig auktion.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om forhøjelse af stempelafgift.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme.

Mødet hævet kl. 16.

68. møde.

Onsdag den 26. februar kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om revision af den kommunale inddeling har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om dybfrosne levnedsmidler m. v. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Med skrivelse af 25. februar d. å. har indenrigsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Jens Peter Jensen (Sorø amt) stillet spørgsmål. Spørgsmålet og besvarelsen vil blive optaget i Folketingstidende.